

e. Kompetencer til fremtiden: Regional indsats for at forbedre gymnasiale og erhvervsrettede ungdomsuddannelser

Uddannelse er nøglen, der kan ruste de unge til fremtidens udfordringer og bidrage til en bæredygtig udvikling, så regionerne udvikler sig grønt, innovativt og med muligheder for alle. Uddannelse er derfor et centralt tema i de regionale udviklingsstrategier, som regionsrådene har vedtaget. EU-kommissionens landerapport for 2020 peger på et behov for at fremme investeringerne i den grønne og digitale omstilling. I 2019 fokuserede rapporten på brugen og kvaliteten af erhvervsuddannelserne.

1. Bæredygtighed og grønne kompetencer

Viden og kompetencer er afgørende for at lykkes med den grønne omstilling og en bæredygtig udvikling. Ifølge FN's verdensmål 4.7 skal alle elever inden 2030 have tilegnet sig den viden og de færdigheder, som er nødvendig for at fremme en bæredygtig udvikling, bl.a. gennem undervisning i bæredygtig udvikling og en bæredygtig livsstil.

Der skal iværksættes initiativer, der giver de unge handlekompeterer til at agere bæredygtigt. Bæredygtighed skal udbredes til flere fag og uddannelsesinstitutioner, ligesom der kan udvikles nye studieretninger, informationsmaterialer mv. Der kan udvikles og udbredes anvendelsesorienterede undervisningsforløb med cases inden for fx sundhed, livsstil/forbrug, fødevarer, energi, transport, bygninger, drikkevand, råstoffer, klima og miljø osv. og andre initiativer, der giver de unge viden og mulighed for at prøve kræfter med morgendagens teknologiske, digitale og grønne løsninger.

Hertil kommer, at der vil være brug for opkvalificering og efteruddannelse af undervisere, aktiv involvering af videninstitutioner, offentlige og private samarbejdspartnere mv.

2. STEM

I alle regioner opleves en mangel på medarbejdere med STEM-kompetencer (Science, Technology, Engineering og Mathematics). Regeringens mål er, at 20 pct. flere skal gennemføre en faglært eller videregående uddannelse over de næste 10 år på STEM-området.

Der er derfor behov for initiativer, der hjælper med at spore flere unge ind på uddannelser inden for det digitale, naturvidenskabelige og teknologiske område. Der kan fx arbejdes med særlige undervisningsforløb, en mere anvendelsesorienteret tilgang i undervisningen, ligesom bedre vejledning, anvendelse af praktik og andre former for samarbejde kan fremme børn og unges interesse for at uddanne sig inden for STEM-fag. Der kan ligeledes være områder i landet, hvor der er særlig brug for at arbejde for adgang til gode STEM-uddannelsesmuligheder.

I 2020 udgjorde kvinder 33 pct. af de optagne på STEM-uddannelserne. Også her er der brug for en yderligere indsats.

Som led i STEM-indsatserne kan der med fordel også inddrages innovative, kreative og sproglige kompetencer, da teknologierne skal ses i samspil med samfundets og menneskers behov og etik.

3. Flere faglærte

De erhvervsuddannede er en vigtig gruppe, når det handler om mangel på uddannede med STEM-kompetencer. Det handler fx om faglærte med viden om teknik, mekanik, elektronik, avanceret værktøj, industrimaskiner osv. Men også på andre områder forventes mangel på erhvervsuddannet arbejdskraft, og der er brug for en bredspektret indsats. Det gælder også på vigtige velfærdsområder som fx sundhedsområdet, jf. henstillingen fra Rådet for Den Europæiske Union af 20. juli 2020 om, at Danmark fortløbende bør arbejde med at øge sundhedssystemets modstandsdygtighed og bestræbe sig på at afhjælpe manglen på arbejdskraft på området.

I 2021 var det kun knap 20 procent af afgangseleverne fra 9./10. klasse, der søgte ind på en erhvervsuddannelse på trods af en national målsætning om 25 pct. i 2020 og 30 pct. i 2030. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd anslår, at Danmark risikerer at mangle 99.000 faglærte i 2030. Med udgangspunkt i ovenstående og den landespecifikke anbefaling om at "fremme erhvervsuddannelse som adgangen til en kvalitetsbetonet karrierevej og sikre deres tiltrækningskraft i forhold til de uddannelsessøgende", skal indsatsen understøtte, at indholdet i uddannelserne er relevant og i den rette kvalitet i forhold til virksomhedernes behov. Det kan fx ske via aktiviteter, der bidrager til at tilpasse uddannelsesudbuddet efter den regionale efterspørgsel efter arbejdskraft. Indsatsen bør herudover blandt andet også sigte på at løfte deltagernes digitale færdigheder.

Der er også behov for en indsats, der sikrer flere faglærte. Dette kan fx ske via uddannelsesvejledning, opkvalificering af de unges undervisere og vejledere, så de vil kunne give et retvisende billede af både uddannelse, job og karrierevej, ved at styrke overgangen fra grundskole eller FGU til erhvervsuddannelserne samt ved fastholdelsesindsatser. Der kan også være brug for målrettet oplysning til elever, lærere og forældre om, hvad en erhvervsuddannelse kan i dag, og hvilke karriereveje en erhvervsuddannelse kan byde på. Endvidere kan der igangsættes tiltag, som understøtter, at unge med en gymnasial uddannelse tager en erhvervsuddannelse.

Også en løsning af praktikpladsudfordringer er afgørende. I 2018 var kun 56 pct. af eleverne i praktik i en virksomhed tre måneder efter endt grundforløb. Praktikpladsudfordringen handler både om en mangel på praktikpladser og om udfordringer med at rekruttere og matche de relevante lærlinge til eksisterende praktikpladser. Der kan eksempelvis rådes bod herpå gennem indsats, der kvalificerer det opsøgende arbejde i forhold til virksomhederne og øger virksomhedernes viden om de unge og deres potentialer, samt fleksible praktikmuligheder som fx delepraktik. Det kan også ske ved at understøtte erhvervsskolernes arbejde med konkret at matche virksomheder og lærlinge/elever og med at sammenstykke praktikforløb, ligesom der eksempelvis kan etableres mentorordninger og øget kvalitet i den individuelle vejledning.

En væsentlig del af udfordringen på erhvervsuddannelserne er endvidere relateret til at undgå frafald af andre årsager. Her kan kompetenceudvikling af lærere, indholdsmæssig udvikling af fagene, trivsel, gode læringsmiljøer og andre tiltag være med fastholde de unge. Mange af de indsats, der beskrives under målsætning 2, kan også være relevante på erhvervsuddannelserne.

4. Fleksible uddannelses- og læringsformer, udvikling af uddannelsesformater, didaktik, fag og nye fagkombinationer mv.

Nye generationer af unge kombineret med den teknologiske og digitale udvikling, klimaudfordringerne og andre aktuelle samfundsmæssige udfordringer medfører et behov for at udvikle uddannelsernes faglige indhold samt uddannelses- og læringsformerne. Det gælder indholdsmæssigt, hvor der også kan være brug for at arbejde på tværs af fag, og det gælder didaktisk, idet lærerne løbende må udvikle og anvende engagerende og effektive undervisningsmetoder. Det kan fx udmønte sig i fleksible undervisningsforløb, herunder forskellige typer af digitale forløb med kobling til gaming og VR, samspil med det omgivende samfund osv. Det gælder også om at udnytte nye teknologiske muligheder som fx open source undervisningstilbud, webinarer og interaktive digitale undervisningsformer. Der er brug for at videreudvikle de indtil nu kendte praksisser og anerkende fjernundervisning som en reel alternativ undervisningsform, der kan berige de traditionelle uddannelsesudbud og undervisningsformater. Fx er der med virtuelle løsninger i undervisningen en unik mulighed for fleksibilitet, fordi teknologien tilbyder muligheder for at fokusere langt mere individuelt på enkelte elevers behov og motivation; noget som vil skabe en øget differentiering og forventeligt bidrage til at mindske frafald for udsatte unge. Der vil være store potentialer i at udvikle uddannelsesformater og -forløb i tæt samspil med de unge ved at inddrage de unge som medskabere af fremtidens teknologiske undervisningsform, sideløbende med at en opkvalificering af undervisere vil være nødvendig.

f. Uddannelse til alle: Regional indsats for at fremme lige adgang til og færdiggørelse af uddannelse for både unge og voksne

Uddannelse er et vigtigt afsæt for et godt liv for borgerne. Uddannelse giver den enkelte borger mulighed for en holdbar tilknytning til arbejdsmarkedet og en indkomst, som han eller hun kan leve af. En bred uddannelsesdækning gør en region mere attraktiv i relation til bosætning og den regionale udvikling.

1. God uddannelsesdækning i hele regionen

Udbuddet af uddannelser er under pres mange steder. Antallet af unge, som står over for at skulle vælge en uddannelse, falder i store dele af landet, særligt i de tyndt befolkede områder, og samtidig søger mange unge mod de større byer.

Men alle unge skal have adgang til gode og attraktive uddannelsesmuligheder, uanset hvor i landet de bor, og derfor er der brug for indsatser, som fremmer adgangen til et tilstrækkeligt og varieret uddannelsesudbud til alle unge. Det gælder både ift. de gymnasiale og de erhvervsrettede ungdomsuddannelser.

Ud over at understøtte et grundlæggende godt dækkende decentralt uddannelsesudbud kan der suppleres med samarbejder imellem og løsninger på tværs af de eksisterende institutioner. Det kan bl.a. have form af fx øget brug af campus-miljøer på tværs af institutioner, fusioner mellem mindre uddannelsesinstitutioner eller andre samarbejdsformer, deling af undervisere mellem flere institutioner, fælles sociale elevaktiviteter, studieture samt fastholdelsesinitiativer.

En god uddannelsesdækning kan ofte med fordel ses i sammenhæng med fleksible undervisningsformer og attraktive uddannelsesmiljøer, jf. 1.4 og 2.2. I en kombination kan de bidrage til at sikre uddannelser af høj kvalitet også i områder, hvor der bliver markant færre unge, og hvor det kan blive svært at opretholde et bredt uddannelsesudbud, hvis ikke der gøres en indsats. Derfor er der brug for blandt andet at arbejde med fleksible uddannelsesformer, især forskellige typer af digitale undervisningsforløb som fx blended learning, der kan være med til at sikre tilbud både til dem der har langt til nærmeste uddannelsessted, samt potentielt give et større volumen af elever til det enkelte uddannelsessted. Fleksible undervisningsforløb kan også indbefatte alternative uddannelsessteder, f.eks. decentrale læringscentre, pop-up uddannelser osv.

2. Attraktive uddannelsesmiljøer, fastholdelse, trivsel og sundhed

Nutidens unge vælger ikke ungdomsuddannelse alene på baggrund af den faglige retning. Institutionens miljø og popularitet hos andre unge er i høj grad en faktor i de unges valg. Der er derfor behov for at arbejde med gode uddannelsesmiljøer, sociale aktiviteter og sammenkomster, studieture og andet.

Attraktive uddannelsesmiljøer kan være med til at tiltrække flere unge til at tage en uddannelse og være med til at understøtte den unge undervejs i uddannelsen. F.eks. kan et godt fællesskab på en uddannelse være et vigtigt redskab til at fastholde flere unge. Det kan også være relevant at indtænke ophold på skolehjem og aktiviteter rundt om uddannelsen, f.eks. fritidsaktiviteter som sport osv.

Der kan fx gennemføres forsøg med fælles arrangementer på tværs af institutioner (overvejende i de mindre uddannelsesbyer), fælles kantiner/spisning, arbejde med bæredygtighed i studiemiljøet, mm. Det er ligeså vigtigt, at der også skabes attraktive uddannelsesmiljøer, når undervisningen foregår digitalt.

Miljøet på en institution er samtidig afgørende for, om både unge og voksne elever trives fagligt, personligt og socialt. Uden trivsel bliver læringen forringet, og ca. hver fjerde af de unge, der dropper ud af en uddannelse, gør det faktisk på grund af mistrivsel. Når de unge ikke trives i deres uddannelse – og måske mere bredt i deres ungdomsliv – skyldes det ofte flere ting, herunder præstationspres, ensomhed, krise i familien etc. Det er vigtigt, at denne mistrivsel opfanges, og at der bliver handlet på den, så mistrivsel ikke fører til frafald. Elever, som ikke trives socialt, kan have svært ved at udvikle sig fagligt, ligesom det kan påvirke elevernes sociale trivsel negativt, hvis de ikke trives i undervisningen og i de faglige fællesskaber. Derfor anbefales det i flere

analyser at arbejde med elevtrivsel på en måde, der er helhedsorienteret, og som tilgodeser forskellige forhold, der fremmer både elevernes faglige og sociale trivsel.

Eksempler på metoder, der giver mulighed for at løfte gruppen af sårbare unge, er at arbejde med at stimulere faglige og sociale fællesskaber og nye undervisnings- og arbejdsformer, der fremmer elevernes trivsel, udvikling af nye metoder til hurtigt at opfange mistrivsel hos de unge elever og indsatser, der øger fastholdelsen. Endvidere kan der igangsættes aktiviteter til at nedbringe stressniveauet og presset på eleverne, eksempelvis i form af netværk- og rådgivningsaktiviteter. I kølvandet på den globale pandemi kan det desuden være relevant at undersøge, hvordan COVID-19 krisen har påvirket de unge i forhold til frafald, trivsel mv., og igangsætte opfølgingsaktiviteter, der imødegår dette.

3. Ugunstigt stillede grupper, herunder FGU og livslang læring

Alle borgere har ret til et godt liv og kan bidrage med noget. Derfor skal der også være fokus på at løse udfordringen med de mange unge, der står uden job eller uddannelse, samt borgere med svage læse- og regnefærdigheder, ord- og talblinde mv., der alle skal have mulighed for at opnå de kompetencer, der gør dem i stand til at være aktive medborger, både i arbejds- og fritidslivet.

I forhold til unge uden job og uddannelse kan der eksempelvis iværksættes indsatser, der sigter på, at flere kommer ind på, godt igennem og videre fra et forløb på en forberedende grunduddannelse (FGU). Det kan fx handle om at udbrede kendskabet til FGU, om udvikling af kompetencer i en vekselvirkning mellem skole og praktik, tidlig afprøvning af jobfunktioner med henblik på motivation til uddannelse, ungeguider, der sikrer en håndholdt overgang fra grundskole eller FGU til ungdomsuddannelse og udvikling af vejledningsindsatsen, så de unge kommer videre i uddannelse eller job. Også de indsatsområder, der handler om attraktive uddannelsesmiljøer, fastholdelse, trivsel og sundhed, jf. 2.2 kan være effektfulde over for denne målgruppe.

En stor gruppe voksne har desværre heller ingen uddannelse, idet en alt for stor andel af eleverne forlader grundskolen uden at have opnået forudsætningerne for at gennemføre en uddannelse. En stor andel af den voksne befolkning har alvorlige udfordringer ift. basale kompetencer som dansk, matematik, it og engelsk mv. Dette er en af årsagerne til, at 24 pct. af de 25-69-årige i 2020 hverken har gennemført en erhvervsfaglig eller en videregående uddannelse. Dette har alvorlige konsekvenser for deres socioøkonomiske status, idet 38 procent af borgerne uden en erhvervskompetencegivende uddannelse var uden for arbejdsstyrken, mens det gjaldt for 20 pct. af dem med erhvervsfaglig uddannelse som højeste fuldførte uddannelse, og 15 pct. af dem med en videregående uddannelse.

UDKAST

Yderligere gælder det for en stor gruppe borgere, der faktisk har taget en uddannelse, at de i løbet af deres arbejdsliv har behov for opkvalificering og videre uddannelse, hvis deres oprindelige uddannelse bliver forældet. Derfor bør de have adgang til vedvarende læring. Indsatsen for livslang læring kan understøttes ved et øget fokus på de basale færdigheder (læse, skrive, regne, it og engelsk), således at mange flere får kvalifikationer i form af forberedende voksenundervisning (FVU) ordblindeundervisning (OBU) mv.

Understøttelse af et bredt geografisk udbud samt udvikling af digitale undervisningstilbud kan bidrage til, at man når ud til en større del af borgerne.